

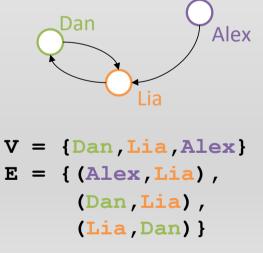
Curs 7 SDA: Grafuri

Definitie. Tipuri de grafuri. Terminologie. Reprezentari. Parcurgeri. Aplicatii

Definitie

- Un graf consta dintr-o multime de noduri si o multime de muchii, muchiile = relatii intre noduri.
- Arborii si listele sunt cazuri speciale de grafuri.

Exemple de utilizare

Relatii sociale (retele sociale)

Noduri: indivizi

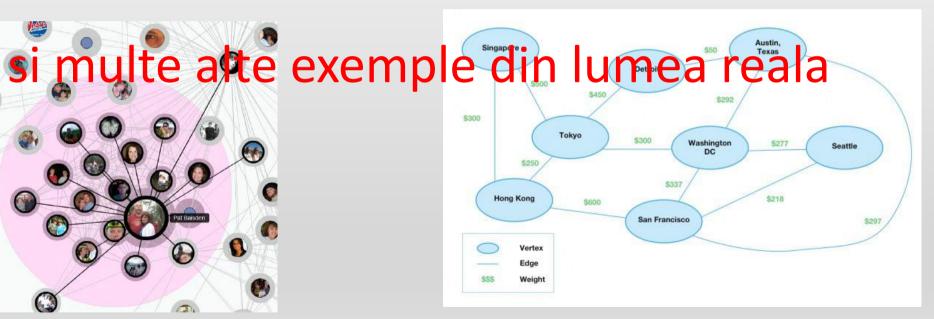
Muchii: relatii de prietenie, like, follow, etc.

Retele de transport

Noduri: aeroporturi, intersectii, porturi

Muchii: zboruri, drumuri, rute de navigatie

http://www.messersmith.name/wordpress/tag/friend-wheel/

https://koenig-media.raywenderlich.com/uploads/2017/01/graph2-2.png

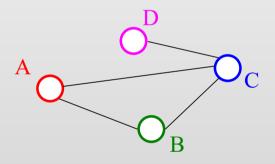
Definitie

- Un graf G=(V,E) pereche ordonata de multimi care cuprinde:
 - o multime V finita si nevida de varfuri (noduri)
 - o multime **E** de perechi (ordonate sau neordonate) de elemente din V numite:
 - muchii daca sunt perechi neordonate (graf neorientat)
 - arce daca sunt perechi ordonate (graf orientat)
 - Fiecare muchie leaga o pereche de varfuri din V.
- **Ordinul** unui graf: numarul de varfuri *n* = |V|
- Numarul de muchii e = |E|
 - e poate lua valori intre 0 si |V|2-|V|

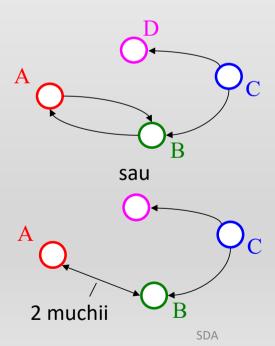

Tipuri de grafuri

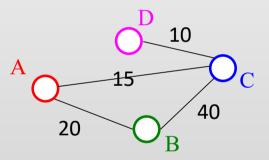
Graf **neorientat**— graf ale carui muchii nu au o directie (implicit un graf e neorientat)

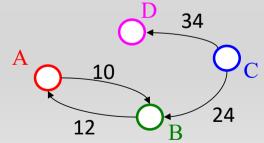

Graf **orientat** – un graf ale carui muchii au o directie definite de la un varf la alt varf.

Graf etichetat – un graf care are atasata o eticheta, o pondere sau un cost la fiecare muchie. (poate fi neorientat sau orientat)

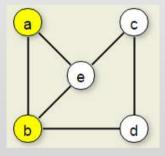

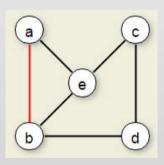

UNIVERSITATEA TEHNICĀ DIN CLUJ-NAPOCA

Notiuni fundamentale

- O muchie care leaga varfurile a si b ale unui graf se noteaza (a,b)
 - O astfel de muchie este incidenta la varfurile a si b.
 - Varfurile a si b sunt varfuri adiacente sau vecine.

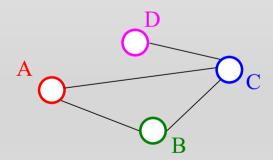
- Nr maxim de muchii pentru un graf neorientat: $(|V|*(|V|-1))/2 = O(|V|^2)$
- Nr maxim de muchii pentru un graf orientat: $|V|^*(|V|-1) = O(|V|^2)$

Notiuni fundamentale

Intr-un graf neorientat:

- **gradul unui varf** este numarul de muchii incidente acelui varf.
- Cat este suma gradelor tuturor nodurilor din graful G in functie de numarul de muchii? (Handshaking lemma)

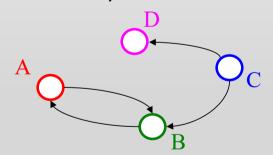

Grad(A) = 2;

Grad(C) = 3

Intr-un graf orientat:

- Gradul exterior (out degree) al unui varf este dat de numarul de vecini adiacenti de la el (numarul de muchii care ies din varf).
- **Gradul interior** (in degree) este numarul de vecini adiacenti varfului (numarul de muchii care intra in varf)

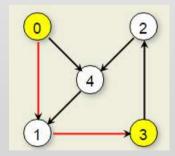
GradExterior(A) = 1; GradInterior(A) = 1;

GradExterior(C) = 2; GradInterior(C) = 0;

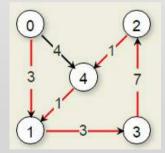

Notiuni fundamentale

- **Drum (cale)** o secventa de varfuri v₁, v₂, ... v_n formeaza un drum de lungime n-1 daca exista muchii de la v_i la v_{i+1} pentru 1≤i<n
- Lungimea drumului numarul de muchii ale drumului.
- **Drum simplu** drum cu varfuri distincte.

Drum simplu de la 0 la 3

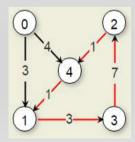
Drumul 0, 1, 3, 2, 4, 1 nu este simplu

UNIVERSITATEA TEHNIÇĀ DIN CLUJ-NAPOCA

Notiuni fundamentale

• Ciclu – drum de lungime minim 3 care conecteaza un varf v_1 la el insusi (drum care incepe si se termina cu acelasi nod).

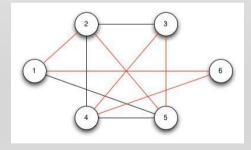
Ciclu **simplu**: ciclu care are un drum simplu, exceptie facand primul si ultimul varf care sunt identice.

Ciclu simplu: 1, 3, 2, 4, 1

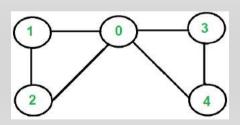
Ciclu hamiltonian:

ciclu simplu care trece prin toate nodurile grafului G, exact o dată.

Ciclu hamiltonian: 1, 2, 5, 3, 4, 6, 1

Ciclu **eulerian**: ciclu care trece prin toate muchiile grafului G, exact o dată.

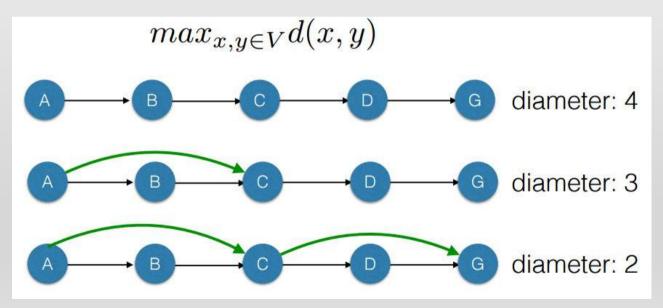

Ciclu eulerian: 2,1,0,3,4,0,2

Notiuni fundamentale

• **Diametrul unui graf** este lungimea drumului cel mai scurt dintre cele mai indepartate noduri ale grafului.

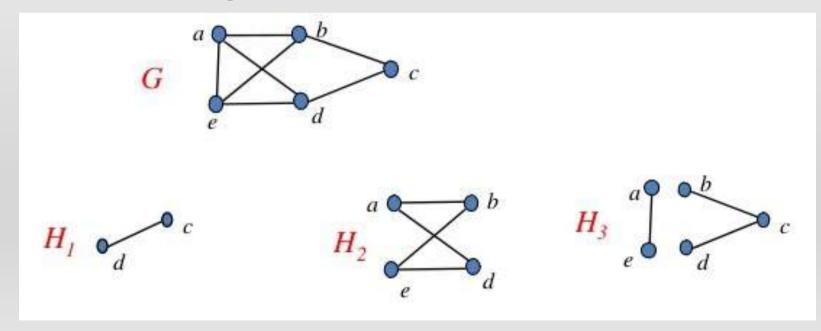

http://www.st.ewi.tudelft.nl/~hauff/BDP-Lectures/11 graph.pdf

UNIVERSITATEA TEHNICĀ DIN CLUJ-NAPOCA

Subgraf

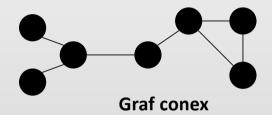
- Fiind dat graful G=(V,E), **Gs= (Vs, Es)** este un **subgraf** al lui G daca: $Vs \subseteq Vsi \ \forall \ (x,y) \in E: (x,y) \in Es \iff x \in Vssi \ y \in Vs$
- ex H1, H2, H3 sunt subgrafuri ale lui G.

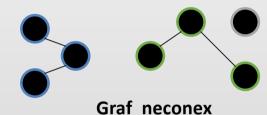

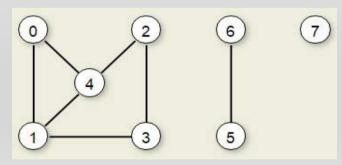
Notiuni fundamentale

• Un graf neorientat este conex daca intre orice pereche de varfuri (u, v) din graf exista cel putin un drum.

• Componente conexe – subgrafurile maximal conectate ale unui graf neorientat.

Graf neorientat care are 3 componente conexe.

12

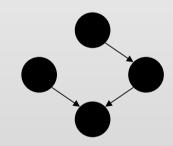

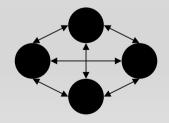
Notiuni fundamentale grafuri orientate

 Un graf orientat este puternic conex daca exista un drum intre oricare doua noduri din graf.

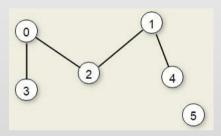
 Un graf orientat este slab conex daca exista un drum intre oricare noduri din graf – fara a lua in considerare directia muchiilor.

 Un graf orientat este complet daca exista o muchie intre oricare doua varfuri.

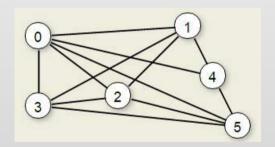

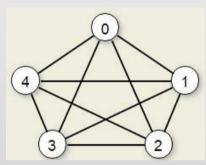
Graf rar (sparse graf) – graf cu putine muchii

Graf dens – graf cu multe muchii

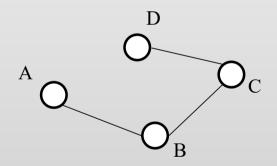
Graf complet – graf care are toate muchiile posibile.

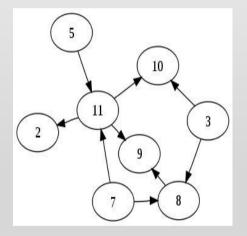
UNIVERSITATEA TEHNICĀ DIN CLUJ-NAPOCA

Notiuni fundamentale

- **Graf aciclic** graf fara cicluri.
- Graf aciclic directionat (orientat) un graf directionat fara cicluri (a.k.a. DAG).

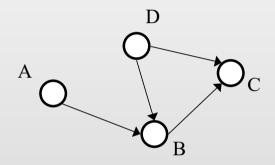
Graf aciclic neorientat

Graf aciclic orientat (DAG)

Exemplu:

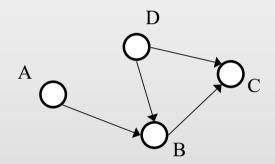

Exista drum de la A la D?

Exista cicluri in graf?

Exemplu:

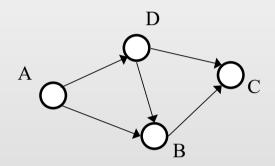

Exista drum de la A la D? Nu

Exista cicluri in graf? Nu

Exemplu:

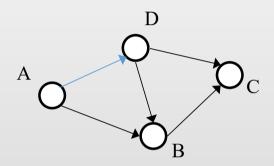

Exista drum de la A la D?

Exista cicluri in graf?

Exemplu:

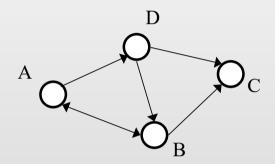

Exista drum de la A la D? Da

Exista cicluri in graf? Nu

Exemplu:

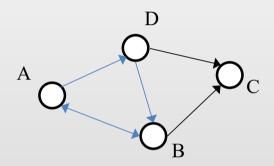

Exista drum de la A la D?

Exista cicluri in graf?

Exemplu:

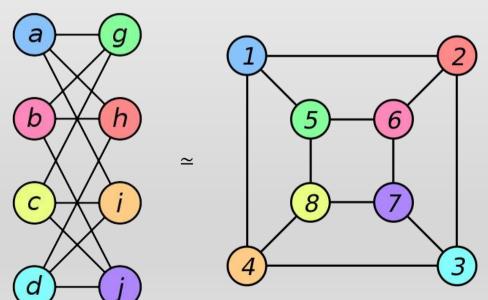
Exista drum de la A la D? Da

Exista cicluri in graf? Da

Grafuri izomorfe

• G=(V,E) si G'=(V',E') sunt **izomorfe** (notatie $G \simeq G'$), daca: $\exists f: V \to V' - bijectiva, a.i. \forall (x,y) \in E, (f(x), (f(y)) \in E'$

$$f(a) = 1$$

 $f(b) = 6$
 $f(c) = 8$
 $f(d) = 3$
 $f(g) = 5$
 $f(h) = 2$
 $f(i) = 4$
 $f(j) = 7$

https://en.wikipedia.org/wiki/Graph isomorphism

1. Matrice de adiacenta:

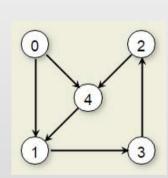
- Matrice de dimensiune |V|x|V|
- Randul i din matrice contine intrarile pentru varful vi
- Coloana j din randul i este marcata (fie 1, True, pondere, cost) daca exista o muchie de la varful v_i la varful v_j .

2. Lista de adiacenta:

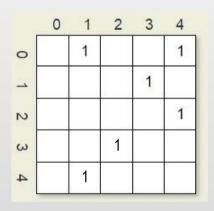
- Sir (vector) care contine |V| liste inlantuite
- Pe pozitia i din sir contine un pointer la lista varfurilor adiacente varfului v_i.
- Ambele reprezentari sunt potrivite atat pentru grafuri orientate cat si pentru grafuri neorientate.

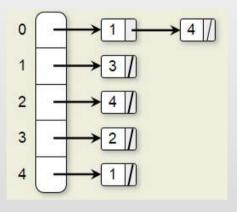
• Exemplu pentru graf orientat:

Graf orientat

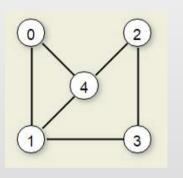
Matricea de adiacenta

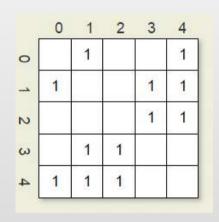
Lista de adiacenta

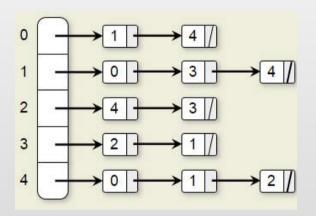
• Exemplu pentru graf neorientat:

Graf neorientat

Matricea de adiacenta

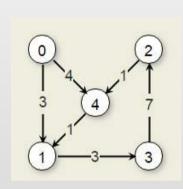

Lista de adiacenta

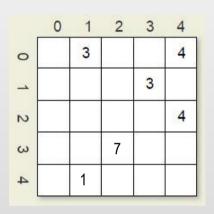
Fiecare muchie dintre varfurile u si v a unui graf neorientat este reprezentata de doua muchii orientate: una de la u la v si alta de la v la u.

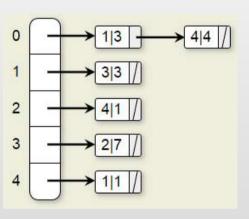
• Exemplu pentru graf etichetat:

Graf etichetat

Matricea de adiacenta

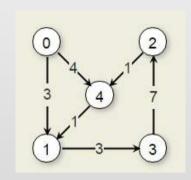
Liste de adiacenta

- Care reprezentare este mai eficienta ca spatiu de stocare?
 - Depinde de numarul de muchii
 - Lista de adiacenta stocheaza informatii doar pentru acele muchii care apar in graf
 - Matricea de adiacenta aloca spatiu pentru orice muchie posibila din graf, dar nu necesita o incarcare suplimentara de pointeri
 - Cu cat graful devine mai dens cu atat matricea de adiacenta devine mai eficienta ca spatiu alocat.
 - Cu cat graful este mai rar cu atat este mai indicate o reprezentare cu liste de adiacenta.

• Eficienta reprezentarilor - exemplu

Graf etichetat

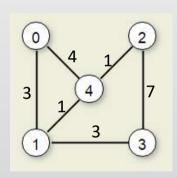
- Se da graful din figura alaturata.
- Se cunosc urmatoarele detalii de stocare:
 - Indicele unui varf 2 bytes
 - Pointer 4 bytes
 - Eticheta unui arc 2 bytes

Care e spatiul necesar pentru stocarea prin matrice de adiacenta si prin liste de adiacenta?

Matricea de adiacenta: $2|V|^2 = 50$ bytes Lista de adiacenta: 4|V| + 8|E| = 68 bytes

• Eficienta reprezentarilor - exemplu

Graf neorientat

- Se da graful din figura alaturata.
- Se cunosc urmatoarele detalii de stocare:
 - Indicele unui varf 2 bytes
 - Pointer 4 bytes
 - Eticheta unui arc 2 bytes.

Care e spatiul necesar pentru stocarea prin matrice de adiacenta si prin liste de adiacenta ?

Matricea de adiacenta: $2|V|^2 = 50$ bytes

Lista de adiacenta: 4|V| + 2*8|E| = 116 bytes

Parcurgerea unui graf - idee

Fiind dat un graf oarecare si un nod de pornire v, sa se determine toate nodurile la care se poate ajunge pornind de la v (adica acele noduri de la care exista un drum pana la v)

- Este posibil sa "facem ceva" cand vizitam fiecare nod
- De exemplu sa afisam valorile din noduri, sa marcam un camp etc.
- Poate raspunde la 'Este graful conex?'
- Problema diferita: este graful puternic conex?

Ideea de baza a parcurgerii:

- Urmarim vizitarea nodurilor
- Dar "marcam" nodurile dupa ce le vizitam pentru ca parcurgerea sa se termine si pentru ca fiecare nod sa fie parcurs o singura data

Definitie

- Parcurgerea unui graf: procesul de vizitare (actualizare, verificare) a fiecarui nod din graf.
- Parcurgerile sunt clasificate dupa ordinea in care sunt vizitate varfurile din graf:
 - Parcurgere in adancime (depth-first search (DFS))
 - Parcurgere in latime (breadth-first search (BFS))

Metodologie

- Algoritmii de parcurgere a grafurilor incep cu un varf de start si incearca sa viziteze restul varfurilor incepand de la varful de start.
- Cazuri exceptionale:
 - Incepand de la un varf dat e posibil sa nu se poata ajunge la toate celelalte varfuri graf ne-conex.
 - Daca exista cicluri in graf ne asiguram ca algoritmul evita intrarea intr-o bucla infinita de parcurgere.
- Pentru a evita cazurile de mai sus se foloseste o eticheta VIZITAT pentru a marca varfurile parcurse

Metodologie

Functia doTraversal se poate implementa folosind:

- parcurgere in adancime
- parcurgere in latime

Parcurgerea in latime (BFS)

- Breadth first search (BFS)
- Se poate aplica atat pe grafuri orientate cat si pe grafuri neorientate
- Parcurge toate varfurile conectate la nodul curent inainte de a trece mai departe
- Foloseste o *coada* pentru a mentine ordinea de parcurgere
- Verifica daca un nod a fost vizitat inainte sa il introduca in coada

Parcurgere in latime - pseudocod

```
BFS(G,s) //doTraverse
    for each vertex u \in G. V - \{s\}
 2
        u.color = WHITE
    u.d = \infty
        u.\pi = NIL
   s.color = GRAY
 6 \, s.d = 0
 7 s.\pi = NIL
   Q = \emptyset
   ENQUEUE(Q, s)
    while Q \neq \emptyset
11
        u = \text{DEQUEUE}(Q)
12
         for each v \in G.Adj[u]
13
             if v.color == WHITE
                 v.color = GRAY
14
15
                 v.d = u.d + 1
16
                 \nu.\pi = u
17
                 ENQUEUE(Q, \nu)
18
        u.color = BLACK
```

- Culori pentru a tine evidenta starii de parcurgere a nodurilor
- Calculeaza distanta de la nodul sursa la toate nodurile conectate cu el
- Produce un arbore de parcurgere in latime pentru fiecare nod sursa, s
- Expandeaza frontiera dintre nodurile descoperite si cele nedescoperite in mod uniform pe latimea ei (toate nodurile de la dist k sunt descoperite inainte de cele de la dist k+1)

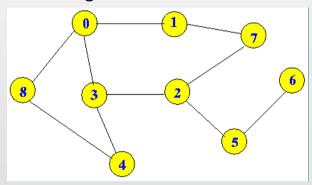

Parcurgere in latime

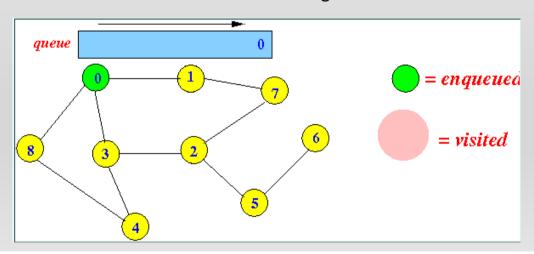
- Atributul *distanta* al fiecarui nod este folosit pentru a cauta cel mai scurt drum intre doua noduri din graf.
- La inceputul algoritmului distanta pentru fiecare nod este infinit –
 ceea ce semnifica faptul ca nodul respectiv nu a fost vizitat.
- Atributul parinte al fiecarui nod poate fi folosit pentru a accesa nodurile din drumul cel mai scurt (ne da arborele, sau padurea de arbori de parcurgere in latime)
- Complexitatea?

1. Se da graful neorientat:

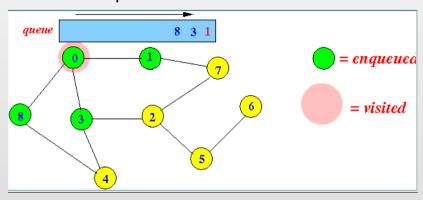

2. Starea initiala: nodul 0 este adaugat in coada

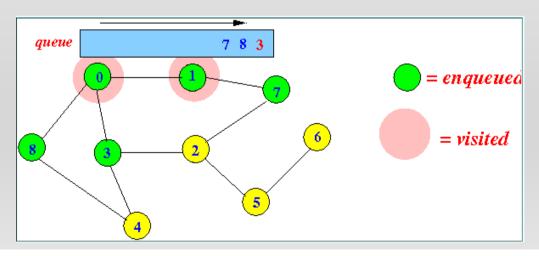

3. Starea dupa vizitarea nodului 0:

Se pun in coada vecinii nevizitati: 1, 3, 8 Apoi se viziteaza primul nod din coada, adica nodul 1.

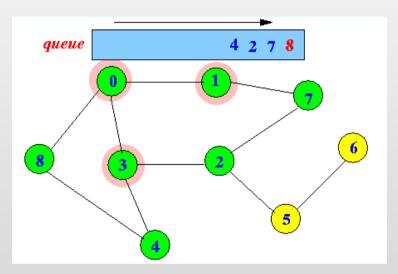
4. Starea dupa vizitarea nodului 1:

Se pun in coada vecinii nevizitat ai nodului 1: 7 Apoi se viziteaza primul nod din coada, adica nodul 3.

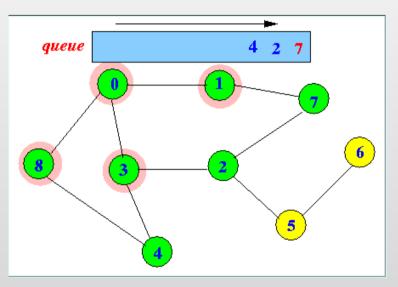

5. Starea dupa vizitarea nodului 3:

Se pun in coada vecinii nevizitati ai nodului 3, adica: 2 si 4 Apoi se viziteaza primul nod din coada, adica nodul 8.

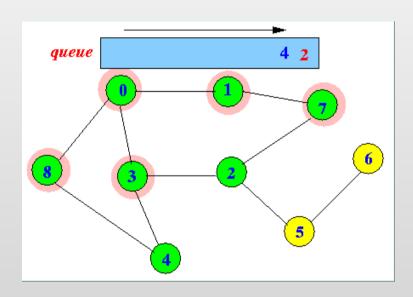
6. Starea dupa vizitarea nodului 8:

Se pun in coada vecinii nevizitati ai nodului 8: - nu sunt Apoi se viziteaza primul nod din coada, adica nodul 7.

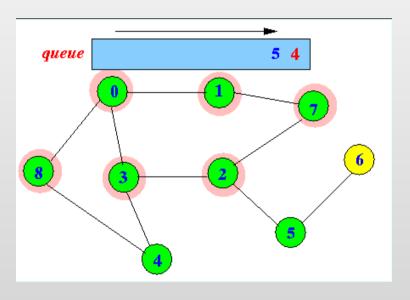

7. Starea dupa vizitarea nodului 7:

Se pun in coada vecinii nevizitati ai nodului 7: - nu sunt Apoi se viziteaza primul nod din coada, adica nodul 2.

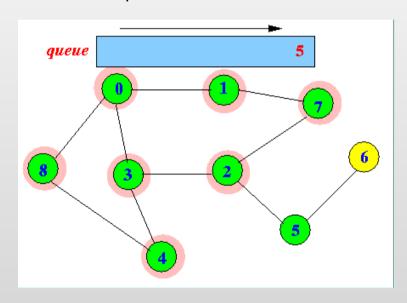
8. Starea dupa vizitarea nodului 2:

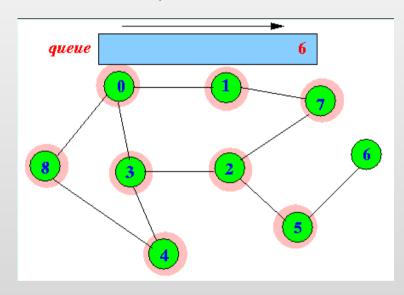
Se pun in coada vecinii nevizitati ai nodului 2: nodul 5. Apoi se viziteaza primul nod din coada, nodul 4.

9. Starea dupa vizitarea nodului 4:

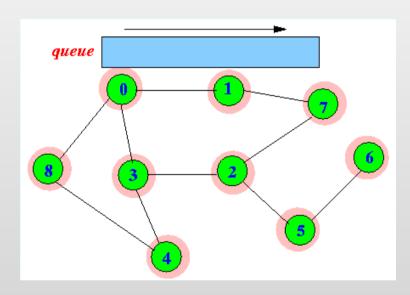
Se pun in coada vecinii nevizitati ai nodului 4: nu sunt Apoi se viziteaza primul nod din coada, adica nodul 5. 10. Starea dupa vizitarea nodului 5:

Se pun in coada vecinii nevizitati ai nodului 5: nodul 6 Apoi se viziteaza primul nod din coada, adica nodul 6.

11. Starea dupa vizitarea nodului 6

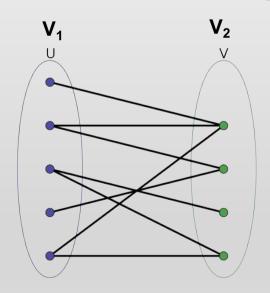

Coada este vida! Algoritmul s-a terminat.

- Gasirea drumurilor de lungime minima
- Graf bipartit
 - Gasirea unui ciclu de lungime impara

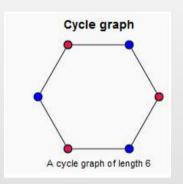
$$G=(V,E)$$
 - bipartit iff
 $V = V_1 \cup V_2, V_1 \cap V_2 = \emptyset,$
 $\forall (u,v) \in E \Rightarrow u \in V_1, v \in V_2 \text{ or } u \in V_2, v \in V_1$

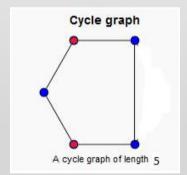
Un graf bipartit nu poate contine un ciclu de lungime impara!!

PUNIVERSITATEA TEHNIÇĂ DIN CLUJ-NAPOCA

Graf bipartit – poate fi colorat in 2 culori ?" TEHNICA

```
Assume graph G is connected. Otherwise, we can run the algorithm for each connected
    Let q be an empty queue
3
    Pick any vertex s E V and color it Red
    q.enqueue(s)
6
    while [q.empty()
      u = q.dequeue()
      foreach v in u.adjList:
       if v.color is nil:
10
          v.color = (u.color == Red) ? Black : Red
11
          q.enqueue(v)
12
        elif v.color == u.color:
13
           return "Not Bipartite"
14
     return "Bipartite"
```


Se poate aplica si DFS!

Tema: Cum se modifica algoritmul pentru a detecta ciclul de lungime impara?

44

Parcurgere in adancime (DFS)

- Depth first search (DFS)
- Se poate aplica pe grafuri orientate si neorientate
- Muchiile sunt explorate pornind din varful v cel mai recent descoperit, care mai are inca muchii neexplorate ce pleaca din el
- Cand toate muchiile care pleaca din v au fost explorate, parcurgerea revine pe propriile urme pentru a explora muchiile care pleaca din varful din care a fost descoperit v (parintele lui v)
- Parcurgerea foloseste o structura de tip *stiva* pentru a mentine ordinea de parcurgere

Pseudocod – parcurgere in adancime

- Intrare: Un graf G si un varf v din G
- **lesire**: Arborele de parcurgere in adancime, care contine varfurile la care se poate ajunge pornind de la *v*
- Varianta iterativa:

Pseudocod – parcurgere in adancime

- Intrare: Un graf G si un varf u din G, de pornire
- **lesire**: Arborele de parcurgere in adancime, care contine varfurile la care se poate ajunge pornind de la u
 - Inregistreaza momentele de timp descoperire, finalizare
- Varianta recursiva:

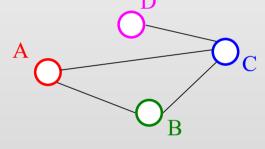
```
varianta recursiva
```

Eficienta?

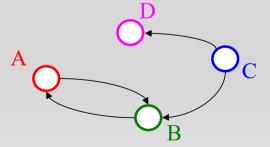

• Sa se realizeze la tabla evolutia parcurgerii in adancime pentru cele doua grafuri de mai jos:

• Graf neorientat:

• Graf orientat:

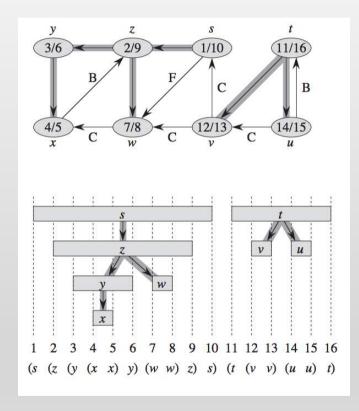
Proprietati ale parcurgerii in adancime

- Cautarea in adancime ofera multe informatii despre structura unui graf.
- *Structura de paranteza* a timpilor de descoperire si terminare:
 - Daca reprezentam descoperirea unui varf u printr-o paranteza deschisa (u, si finalizarea sa printr-o paranteza inchisa u), atunci istoria descoperirilor si a finalizarilor formeaza o expresie bine formata (i.e. parantezele sunt corect imperecheate)

Teorema parantezelor

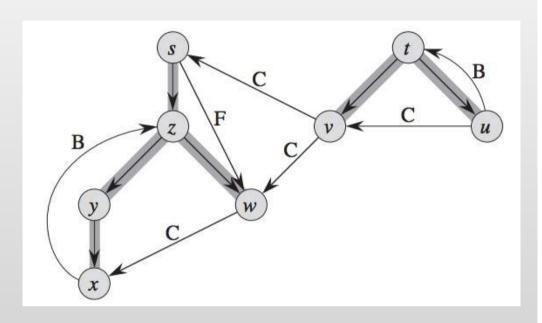
- In orice traversare DFS a unui graf G=(V,E), pentru oricare 2 varfuri u si v, exact una din urmatoarele 3 conditii are loc:
 - Intervalele [u.d, u.f] si [v.d, v.f] sunt complet disjuncte (nici u, nici v nu este descendent al celuilalt nod in padurea de arbori de parcurgere in adancime)
 - [u.d, u.f] e inclus in [v.d, v.f] (u este descendent al lui v intr-un arbore DFS)
 - [v.d, v.f] e inclus in [u.d, u.f] (v este descendent al lui u)

Proprietati ale parcurgerii in adancime

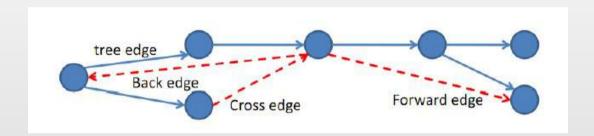
- Clasificarea muchiilor:
- Tipuri de muchii:
 - Muchii arbore (marcate cu linie gri ingrosata): determinate la parcurgerea in adancime prin explorarea varfurilor muchiei (u,v).
 - Muchii inapoi (B): (v,u), unde v este descendentul lui u in arborele de parcurgere in adancime.
 - Muchii inainte (F): (u,v), unde v este descendentul lui u in arborele de parcurgere in adancime, dar nu este o muchie arbore
 - Muchii transversale(C): restul muchiilor (intre ramuri, sau intre arbori diferiti).
- Algoritmul DFS poate fi modificat pentru a clasifica muchiile pe masura ce le intalneste.

https://www2.hawaii.edu/~janst/311/Notes/Topic-14.html

DFS clasificarea muchillor

- 1. If v is visited for the first time as we traverse the edge (u, v), then the edge is a **tree edge**.
- 2. Else, v has already been visited:
 - (a) If v is an ancestor of u, then edge (u, v) is a back edge.
 - (b) Else, if v is a descendant of u, then edge (u, v) is a forward edge.
 - (c) Else, if v is neither an ancestor or descendant of u, then edge (u, v) is a **cross edge**.

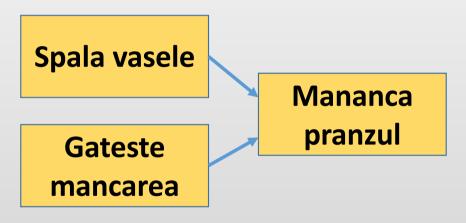
Aplicatii ale parcurgerii in adancime

- Determinarea ciclurilor intr-un graf
- Determinarea componentelor conexe/ puternic conexe ale unui graf
- Sortare topologica
- Gasirea puntilor (bridges) intr-un graf
 - Punte = muchie a carei stergere creste numarul de componente conexe ale unui graf nedirectionat
- Testarea planaritatii
 - Poate fi desenat in plan fara a exista intersectii de muchii
- Etc.

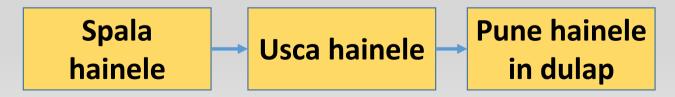

Sortare Topologica – exemplu

Presupunem ca e nevoie sa facem anumite sarcini care depind unele de altele. Relatia dintre ele este modelata sub forma unui graf orientat ca in figura de mai jos.

Care este ordinea in care se vor executa?
Eficienta?

Sortare Topologica

- Sortare topologica a unui DAG G=(V,E): ordonare liniara a tuturor varfurilor, astfel incat daca G contine muchia (u,v) => u apare inainte lui v in ordonare
 - Daca graful contine cicluri, nu are sortare topo!
 - Precedenta intre evenimente

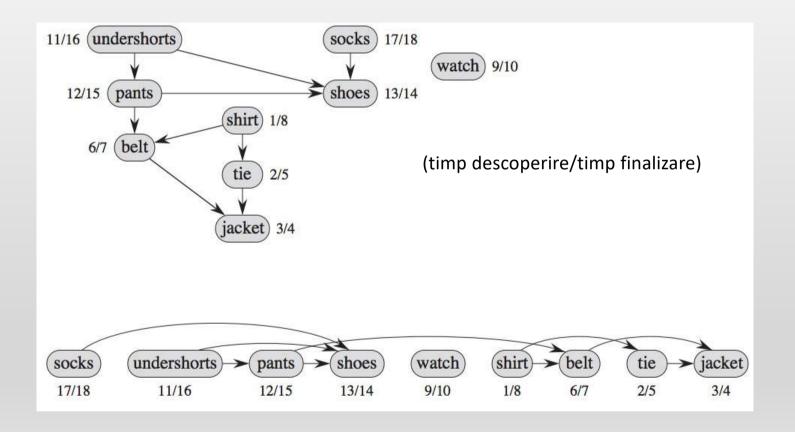
TOPOLOGICAL-SORT(G)

- 1 call DFS(G) to compute finishing times ν . f for each vertex ν
- 2 as each vertex is finished, insert it onto the front of a linked list
- 3 return the linked list of vertices

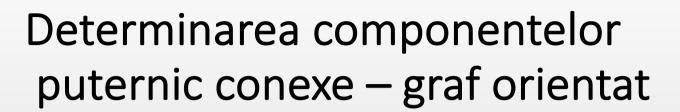
Altfel spus: determinam initial timpii de finalizare ai varfurilor si apoi afisam varfurile in ordinea inversa a timpilor de finalizare

Sortare Topologica – exemplu

Complexitate?

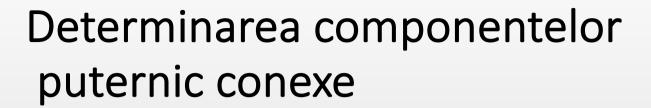
 Componenta puternic conexa: multime maximala de varfuri astfel incat oricare 2 varfuri din multime sunt conectate.

Algoritmul lui Kosaraju

STRONGLY-CONNECTED-COMPONENTS (G)

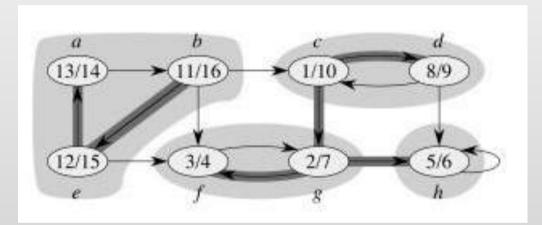
- 1 call DFS(G) to compute finishing times u.f for each vertex u
- 2 compute G^{T}
- 3 call DFS(G^T), but in the main loop of DFS, consider the vertices in order of decreasing u.f (as computed in line 1)
- 4 output the vertices of each tree in the depth-first forest formed in line 3 as a separate strongly connected component

G^T este graful transpus si se obtine prin inversarea directiilor muchiilor.

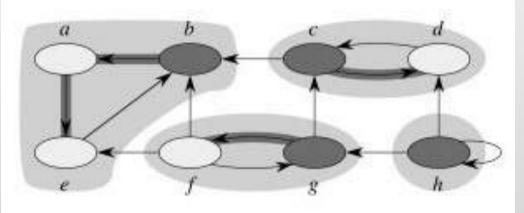

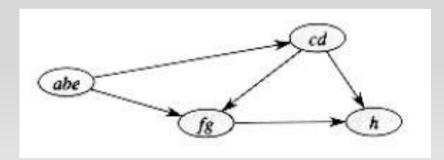

DFS parcurgere 1 pe G:

DFS parcurgere 2 pe G^T:

Componentele puternic conexe formeaza si ele un graf orientat.

Acest graf nu are cicluri.

Bibliografie

- CLR, "Introduction to Algorithms", chapter 22 Elementary Graph Algorithms
- Sursa figuri: http://algoviz.org/OpenDSA/Books/Everything/html/GraphIntro.html
- https://courses.cs.washington.edu/courses/cse373/17wi/#lectures
- http://www.mathcs.emory.edu/~cheung/Courses/171/Syllabus/11-Graph/bfs.html
- https://www2.hawaii.edu/~janst/311/Notes/Topic-14.html
- https://courses.csail.mit.edu/6.006/spring11/rec/rec13.pdf
- Trasare exemplu sortare topologica: https://www.hackerearth.com/practice/algorithms/graphs/topological-sort/tutorial/